

VZAJEMNA ZAVAROVALNICA V LJUBLJANI ŠTIRIDESETLETNICA

OLTAR V TURISTOVSKI KAPELI

Važno vrzel v slovenskem narodnogospodarskem življenju je izpolnila pred 40 leti v Ljubljani ustanovljena Vzajemna zavarovalnica. Kakor toliko naših najvažnejših ustanov se ima tudi Vzajemna zavarovalnica zahvaliti za postanek iniciativnemu delu dr. Janeza Ev. Kreka, ki je smatral, »da je združništvo edino sredstvo za gospodarsko osvobojenje in napredovanje slovenskega ljudstva«. Tudi po njem zamišljena slovenska zavarovalnica naj bi slonela na združnem načelu vzajemnosti. Za Krekovo misel so se zavzeli in jo uresničili poleg drugih predvsem odvetnik Ivan P. Vencajz, industrijalec Karel Polak in kanonik Ivan Sušnik. Med podpisniki, ki so jamčili za obveznosti novosnujočega se podjetja, so bili poleg imenovanih med drugimi tudi knezoškof dr. A. B. Jeglič, odvetnik dr. I. Šušteršič, kanonik Andrej Kalan in kanonik Janez Flis. Dovoljenje za ustanovitev je bilo izdano z odločbo notranjega ministrstva št. 5903 z dne 23. februarja 1900., definitivno dovoljenje pa je izdal deželni predsednik dne 14. aprila istega leta. Ustanovni občni zbor se je vršil dne 5. julija 1900. S 1. avgustom istega leta pa je zavarovalnica pričela poslovati. Prve poslovne prostore je odprla v Medijatovi hiši na Tyrševi cesti 17. Organizacijo vnanjega zbiralnega dela, ki se je oprla na farne enote, so izvedli najprej na Kranjskem, vendar so še prvo le-

to začeli z organizacijskim delom tudi na Goriškem in Tržaškem, deloma pa tudi v Istri. L. 1904. se je za te kraje ustanovilo glavno zastopstvo v Trstu. Večje težave so bile s Štajersko, kjer je bilo delovanje oprto na glavno zastopstvo v Mariboru, ki se je pozneje preneslo kot podružnica za ves slovenski Štajer v Celje. Za alpske nemške kraje se je ustanovilo zastopstvo v Gradcu. Najtežje se je uveljavljala VZ od 1906. dalje na slovenskem Koroškem. Razen narodno-političnih nasprotnikov pa so ji nasprotovali tudi domači politični nasprotniki in zlasti okrajne posojilnice, ki so bile po večini v nemških rokah.

Težavno je bilo spočetka tudi vprašanje t. zv. pozavarovanja. Prvo tako pogodbo je VZ sklenila 1902. s Prvo češko pozavarovalno banko v Pragi. L. 1908. je sklenila drugo tako, do svetovne vojne veljavno pogodbo s Schweizerische Rückversicherungsgesellschaft v Zürichu. Načrte, da bi dežela Kranjska ustanovila lastno pozavarovalnico, pa je preprečila vojna.

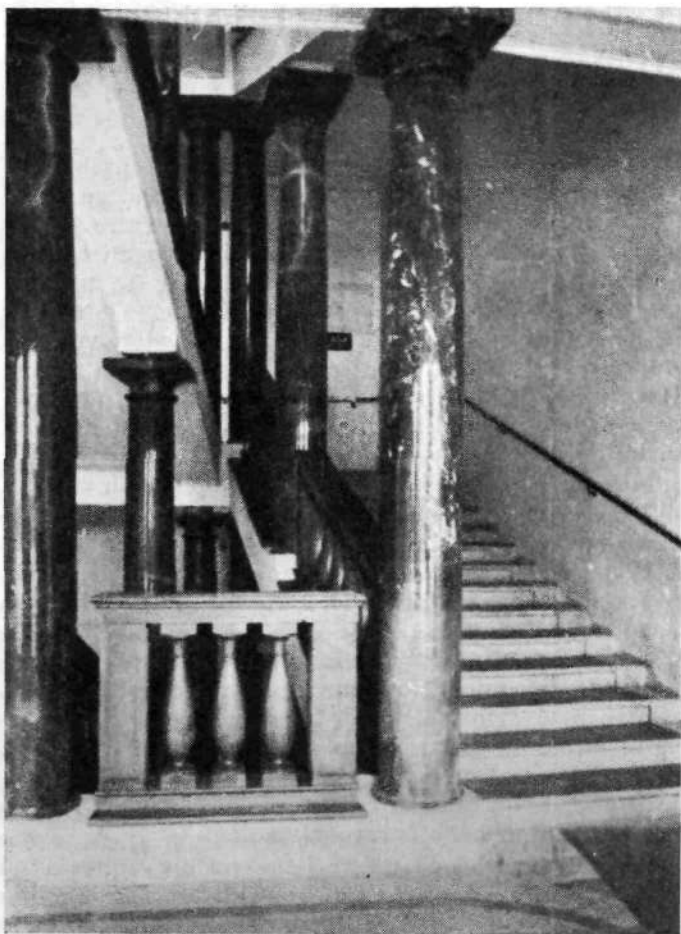
Svoj prvi delokrog je VZ razvila v požarni zavarovalni stroki in zavarovanju proti poškodbi cerkvenih zvonov. Do svetovne vojne pa ni mogla uresničiti svojih načrtov, da organizira zavarovanja drugih vrst in se razvije v splošno zavarovalnico.

Svetovna vojna je na različne načine vplivala na razvoj zavarovalnice, ki pa je kljub temu prebrodila vse težave do konca l. 1918., ko se je izkazalo, da je po novi ureditvi državnih mej izgubila velik del svojega delovnega ozemlja in je bilo delo treba na novo organizirati v mejah jugoslovanske države. Predvsem jo je mikala misel, da svoje delovanje razširi po vsej Jugoslaviji. Ustanovile so se podružnice v Zagrebu, Splitu, Sarajevu in Beogradu, drugod pa glavna zastopstva. Najboljše rezultate je pokazala sarajevska podružnica, trajne uspehe pa je žela tudi v Dalmaciji, na Hrvaškem in v severni Srbiji.

L. 1919. je pričela VZ tudi z življenjskim zavarovanjem in spremenila novemu delokrogu primerno svoja pravila, ki jih je osrednja vlada v Beogradu potrdila dne 10. novembra 1919. Pozavarovalno pogodbo za požarno zavarovanje je vzdrževala tudi po vojni do l. 1930. z Internationale Mit- und Rück-Versicherungs-Gesellschaft na Dunaju. L. 1931. pa je prenesla to pozavarovanje na Prvo češko pozavarovalno banko v Pragi.

STANOVANJSKE HIŠE V DERMOTVI ULICI
V LJUBLJANI, KI JIH JE DALA ZGRADITI
VZAJEMNA ZAVAROVALNICA V LJUBLJANI

DETAJL MONUMENTALNEGA STOPNIŠČA
V PALAČI VZAJEMNE ZAVAROVALNICE

snoval arh. Jože Plečnik, izvršil pa njegov učenec inž. arh. France Tomažič. Po svoji zunanji arhitekturi je ta palača ena največjih zanimivosti povojne Ljubljane. Znotraj se odlikujeta s stebri okrašeno glavno stebrišče in z izbranim okusom opremljena sejna dvorana. V podprtitličju je bila med l. 1933.—1940. urejena in z deli kiparja Boža in slikarja Slavka Pengova okrašena kapela za turiste. V zvezi s to palačo je bila l. 1934.—35. na Miklošičevi cesti zgrajena po načrtih ing. arh. Fr. Tomažiča dodatna zgradba, ki se odlikuje med novejšimi ljubljanskimi stavbami po samostojnem uporabljanju sodobnih stavbarskih načel.

Končno šteje tudi edino večje dejanje socialnourbanističnega značaja v Ljubljani, kjer so pogoji za tako velikopotezno gradbeno delavnost izredno neugodni, med zasluge VZ. L. 1930. je namreč kupila za Stadionom v tako zvanem Bežigradu parcelo v izmeri 10.093 m² in na nji v okviru idealnega Plečnikovega koncepta za regulacijo in zazidavo svetokrižkega okraja po načrtih ing. arh. Fr. Tomažiča v letih 1931.—32. zgradila vrsto 16 enodružinskih hišic, namenjenih predvsem njenim uradnikom.

Z nič manjšo ambicijo je zasnovana po ing. arh. Fr. Tomažiču projektirana palača VZ v Mariboru, ki bo postavljena na eni izmed urbanistično najbolj kočljivih točk Maribora.

Novi življenjski oddelek je začel poslovati 1. novembra 1919. V času svetovne gospodarske krize med leti 1930.—1935. je VZ ustanovila poseben oddelek za ljudsko zavarovanje »Karitas«.

L. 1931. je pričela VZ tudi z zavarovanjem proti vlamu. L. 1933. je ustanovila za vsa manjša zavarovanja poseben pododdelek tako imenovanih »malih (elementarnih) branš«.

Kako velik razmah je doživela VZ v jugoslovanski državi, najbolj zgovorno priča dejstvo, da je konec l. 1939. z vsoto 318,000.000 din življenjskih zavarovanj zavzela drugo mesto za Croatio, po številu zavarovanj (39.509) pa celo prvo mesto med jugoslovanskimi zavarovalnicami.

Toda ne le ta poslovni uspeh, ki dviga po J. E. Kreku zamišljeno ustanovo danes med najmočnejša oporišča slovenskega narodnega gospodarstva, nas nagiblje danes, da se spominjamo jubileja VZ v »Kroniki«, ampak predvsem tudi njeno zgledno uporabljane in nalaganje premoženja v oblikah, ki so zavzele najvidnejša mesta v stavbarskokulturnem izrazu Ljubljane in ki pričajo o sodobnem duhu, ki je vodil pri VZ odločujoče može, ko so sklepali o njih.

Predvsem priča o tem duhu osrednji sedež VZ v Ljubljani, na oglu Masarykove in Miklošičeve ceste postavljena ponosna, 23 m visoka palača, ki jo je za-

KOTIČEK V ČAKALNICI OSREDNJEGA URADA
VZAJEMNE ZAVAROVALNICE V LJUBLJANI